

Za splněním křesťanské povinnosti do Konstantinopole: Jan Rejchart Štampach ze Štampachu a jeho památník jako mimořádný doklad z mimořádné cesty*

Marie Ryantová

FOR THE DISCHARGE OF HIS CHRISTIAN DUTY IN CONSTANTINOPLE: JAN REJCHART ŠTAMPACH OF ŠTAMPACH AND HIS ALBUM AMICORUM AS EXTRAORDINARY PROOF OF AN EXTRAORDINARY JOURNEY

This study focuses on one of the members of Friedrich Kreckwitz's delegation, Jan Rejchart Štampach of Štampach, who was led to visit Constantinople for personal reasons. After he had discharged his obligations Štampach returned home in early 1592 together with the retinue of orator Bartoloměj Pezzen. In addition to passages in *Diadoch* by Bartoloměj Paprocký and in the family chronicle, this previously unknown album amicorum is a valuable testament to Štampach's journey to Constantinople and his stay there.

KEYWORDS:

Imperial delegations; Ottoman Empire; Friedrich Kreckwitz's delegation; Václav Vratislav of Mitrovic; Jan Rejchart Štampach of Štampach; Stammbuch; autograph book or *album amicorum*; marbled and silhouette paper; illustrations of everyday life in Turkey

Císařské poselstvo, které se vydalo k sultánovu dvoru do Konstantinopole pod vedením slezského šlechtice Friedricha Kreckwitze, mělo, jak je známo i z proslulého vylíčení Václava Vratislava z Mitrovic, pro většinu jeho členů — ať již důvody jejich účasti byly jakékoli — mimořádně nešťastný průběh.¹ Přesto se ale našli i tací, kteří se z této cesty vrátili bez újmy a mohli na ni vzpomínat v dobrém nebo dokonce s hrdostí. Jedním z nich byl také jinak takřka neznámý šlechtic Jan Rejchart Štampach ze Štampachu, kterého vedly do Osmanské říše ryze soukromé důvody. Na dalekou

---

* Studie vznikla díky stipendiu vévodvy Arnošta (Herzog-Ernst-Stipendium der Fritz Thyssen Stiftung) v Badatelské knihovně v Gothě (Forschungsbibliothek Gotha) v letech 2012 a 2013.

1 Z řady vydání Mitrovicových příhod, započaté v roce 1777 Františkem Martinem Pelclem (*Příhody Václava Vratislava svobodného pána z Mitrovic, které on v tureckém hlavním městě Konstantinopoli viděl*, Praha 1777, vydal F. M. Pelcl nákladem Jana Michala Samma: Zdeněk Václav TOBOLKA — František HORÁK — Bedřiška WIZDÁLKOVÁ a kol., *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století* [dále jen *Knihopis*], Praha 1925–1967, č. 16 669), uvádím alespoň: Václav ERTL (ed.), *Příhody Václava Vratislava z Mitrovic*, Praha 1906, 1927, 1937; Jiří DAÑHELKA (ed.), *Příhody Václava Vratislava z Mitrovic*, Praha 1950; Milada NEDVĚDOVÁ (ed.), *Václav Vratislav z Mitrovic. Příhody*, Praha 1976; a zatím naposledy Alois BEJBLÍK (ed.), *Příhody Václava Vratislava z Mitrovic, které on v tureckém hlavním městě Konstantinopoli viděl, v zajetí svém zakusil a po šťastném do vlasti navrácení sám Léta Páně 1599 sepsal*, Praha 1977 (místopisnou identifikaci provedl Ivan Honl).

cestu si přitom vzal svůj památník, o němž donedávna neexistovala žádná povědomost² — a který dnes představuje, podobně jako jiné rukopisy tohoto druhu,³ specifické svědectví nejen o průběhu cesty a jejích účastnících, ale i o neznámé vzdálené zemi, i když se toto svědectví zásadně neodlišuje od již známých pramenů.

Štampachové byli stará česká rytířská rodina (ovšem s německými kořeny), která měla svá původní sídla v Loketském kraji a posléze v Čechách zdomácněla. Její příslušníci byli příbuzní s Planknáry z Kyšperku a Globnary z Globenu, všichni měli nejprve stejný erb, který tvořil červený štít se stříbrnou krokví; Štampachové na ni později přidali tři růže.⁴ První zprávy o členech tohoto rodu pocházejí z počátku 15. století, kdy Zikmund Lucemburský dal do zástavy hrad Hertenberg u Sokolova Enderlinovi mladšímu ze Štampachu a poté v roce 1426 hrad a město Kynšperk Endresovi (Ondřejovi) ze Štampachu, označovanému jako starší. Zástavu pak prodloužil Ladislav Pohrobek a pokračovali v ní i další Štampachové, z nichž jeden byl navíc komorníkem Jiřího z Poděbrad. Další člen rodu Jiljí ze Štampachu (který zemřel na začátku 16. století) zanechal sedm synů, zakladatelů několika rodinných větví, z nichž vynikla zvláště jedna, přičemž mnozí její členové působili v dvorských službách. Prapravnuk Jiljího Jan Rejchart (* asi kolem 1570 — † před 1615) byl synem Linharta mladšího, který přispěl k rozmnožení majetku, o nějž se po jeho smrti v roce 1608 rozdělili jeho čtyři dospělí synové. Jan Rejchart tak získal Poláky, nacházející se nedaleko Kadaně, a Libouš, ležící jihozápadně od Chomutova. V roce 1609 odkoupil od Kryštofa z Lobkovic zbývající část Hasištejna a stal se spolu se svými bratry jeho majitelem. V roce 1611 zdědil po své sestře Barboře tvrz Razice (u Bíliny) a do své smrti držel ještě polovinu domu řečeného U pěti kostelů v Dlouhé ulici na Starém Městě pražském v osadě sv. Haštala a statky Mšec (původně Kornhauz, Kornhaus) u Nového Strašecí a Maštov, které mu po své smrti odkázal jeho strýc Matyáš (hejtman Slánského kraje a královský rada). Jan Rejchart zemřel zřejmě ještě před rokem 1615, protože právě statek Mšec je v tomto roce veden už jako majetek Janova příbuzného Jana Jindřicha. Manželkou Jana Rejcharta byla Anna Kaplířová ze Sulevic; jejich syn Zdeslav se jako evangelík rozhodl pro exil, ale protože v době povstání zachoval věrnost Habsburkům, směl před svým odchodem postupně prodat Poláky a Libouš Jindřichovi Šlikovi (1628) a další statek Razice Hynkovi Jiřímu ze Žďáru (1630). Ještě v roce 1645 byl doložen v Annabergu. Podobně skončili jeho tři strýci, bratři jeho otce, či bratrance, kteří se angažovali ve stavovském povstání 1618–1620.⁵

2 Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039. Detailní informace o památníku viz Marie RYANTOVÁ, *Z Čech až do Konstantinopole a Moskvy. Neznámý štambuch téměř neznámého šlechtice Jana Rejcharta ze Štampachu z let 1589 až 1610*, Studie o rukopisech XIV, 2014, s. 201–270.

3 Viz Mila HORKÝ, *Erinnerungen an Konstantinopel: Stammbücher im Reisepack europäischer Gesandter*, in: Ulrike Ilg (ed.), *Text und Bild in Reiseberichten des 16. Jahrhunderts. Westliche Zeugnisse über Amerika und das Osmanische Reich, Venedia 2008*, s. 134–160 a 292–297 (reprodukcce). Český souhrnně Marie RYANTOVÁ, *Památníky, aneb štambuchy, to jest alba amicorum. Kulturně historický fenomén raného novověku*, České Budějovice 2007, zde zejména s. 356–361.

4 Srov. Martin KOLÁŘ — August SEDLÁČEK, *Českomoravská heraldika I*, Praha 1902, s. 89, 92.

5 Údaje zvláště o některých členech rodu stejného jména a v rámci různých rodových větví jsou dosti nepřehledné. Základní zdroje představují: Bartoloměj PAPROCKÝ Z GLOGOL,

Jan Rejchart Štampach se podobně jako jeho předci dal do dvorských služeb — a nejvíce se proslavil tím, že jakožto dvořan Rudolfa II. vykonal dokonce hned dvě daleké, pamětihodné, ale i dobrodružné cesty, a to v rámci diplomatických poselstev vyslaných k cizím dvorům. První z nich byla právě cesta směřující v roce 1591 pod vedením orátora Kreckwitze do turecké Konstantinopole za sultánem Muradem III.⁶ Celé poselstvo tvořilo přes šedesát osob, Štampach byl jedním z patnácti zúčastněných rytířů⁷ — a jak již bylo uvedeno, důvody jeho cesty byly ryze soukromé, přičemž jsou připomínkou tragičtější stránky vzájemných vztahů mezi habsburskou monarchií a Osmanskou říší.⁸ Hned dva starší bratři Jana Rejcharta Štampacha ze Štampachu se totiž účastnili bojů proti Turkům a na území Osmanské říše našli i svou smrt: Volf Štampach zemřel 5. srpna 1590 snad přímo v protitureckých bojích na chorvatských hranicích, druhý bratr Mikuláš bojoval v Uhrách a poté se účastnil diplomatických jednání s Turky o mír, přičemž se hned dvakrát vydal do Konstantinopole. Při druhé cestě měl navíc v úmyslu navštívit ještě Svatou zemi, ale onemocněl

---

*Diadochos, jinak Poslaupnost knížat a králův českých, biskupův y arcybiskupův pražských a wssech třech stawůw slawného králowstwj Českeho, to gest panského, rytjřského a městského Knihy třetí. O stavu Rytjřském a rozmnožení ge[ho], yak dáwno a odkud který Rod a Erb do tohto Králowstwj přišel, Praha 1692, s. 147–177, zvláště 165–167; SČK (August Sedláček), heslo Štampach ze Štampachu, in: Ottův slovník naučný (dále OSN), sv. 24, Praha 1906, s. 759–762, zvláště s. 760; Archiv Národního muzea (dále ANM), sbírka H 57, Von Ankunfft, Herkommen und Fortwährung des löblichen Uhralt-Adelichen Geschlechts deren von Stambach. Ex Autho-ribus, alten Gedächtnusen und anderen Uhrkundten genommen, und aus der Böhmischen, in die Teütsche sprach trasferiret. Im Jahr nach Christi Unsers Seeligmachers gnadenreichen geburt 1645 und Von newen abgeschrieben Anno 1708, zejm. fol. 24v–25v, 26r–27r. Dále August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého VIII*, Praha 1996, s. 116, 159; *XIII*, Praha 1998, s. 33–34, 167, 185; *XIV*, Praha 1923, s. 63, 75–76, 136–140, 385; *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III*, Praha 1984, s. 21 (Ahníkov), 48 (Boleboř), 55 (Březno u Chomutova), 68 (Bystrice u Prunéřova, respektive u Kadaně), 112 (Egerberk), 116 (Felixburk), 131 (Hasištejn, Jan Rejchart označen jako Jan Richard), 211–212 (Kornhauz/Mšec — zde mylně zaměněn za Jana Jindřicha), 279 (Libouš), 301 (Maštov), 387 (Poláky), 399 (Razice); Jan HALADA, *Lexikon české šlechty. Erby, fakta, osobnosti, sídla a zajímavosti*, Praha 1999, s. 563–564.*

- 6 Alfred LOEBL, *Der Schlesier Friedrich von Kreckwitz als kaiserlicher Gesandter bei der hohen Pforte*, Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens 48, 1914, s. 160–173; Josef MATOUŠEK, *Turecká válka v evropské politice v letech 1592–1594*, Praha 1935, s. 33, 34, 92. K situaci obecně Jaroslav PÁNEK, *Podíl předbělohorského českého státu na obraně střední Evropy proti osmanské expanzi*, Československý časopis historický 34, 1988, s. 856–872, a 35, 1989, s. 71–84; k poselstvům Tomáš RATAJ, *Císařská poselstva v Cařihradě ve druhé polovině 16. století*, Dějiny a současnost 17, 1995, č. 4, s. 7–12.
- 7 Viz A. BEJBLÍK (ed.), *Přithody*, s. 149–150; Eduard PETRŮ (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohohol, O válce turecké a jiné příběhy*, Praha 1982, s. 193, 257–258, 315.
- 8 O účasti Jana Rejcharta kromě zmínky u Mitrovce (viz pozn. 1 — A. BEJBLÍK (ed.), *Přithody*, s. 44–45) B. PAPROCKÝ Z GLOGOL, *Diadochos*, s. 165–166; ANM, sbírka H 57; Lubomír SRŠEŇ, *Jan Rejchart Štampach ze Štampachu, vyslanec Rudolfa II.*, Muzejní a vlastivědná práce 35. Časopis Společnosti přátel starožitností 105, 1997, č. 2, s. 92–96, zde s. 94.

morem a 7. srpna 1590 v Konstantinopoli zemřel. Jeho mladší bratr se proto vydal na dalekou cestu zejména proto, aby mu mohl pořídit křesťanský náhrobek. U vyslance Kreckwitze se za něj přimluvil jeho přítel, rovněž někdejší císařský vyslanec David Ungnad ze Sonnecku (1535–1600), a navíc mu též finančně přispěl na cestu.⁹

Detailní informaci o osudu obou bratrů Jana Rejcharta Štampacha ze Štampachu podává jednak Bartoloměj Paprocký z Hlohola ve svém *Diadochu*, jednak rukopis, nacházející se v Archivu Národního muzea a sepsaný v roce 1645 („Von Ankunfft, Herkommen und Fortwährung des löblichen Uhralt-Adelichen Geschlechts deren von Stambach“), který má charakter rodové kroniky a v podstatě reprodukuje informace z Paprockého.¹⁰ Podle nich sloužil Mikuláš Štampach několik let jako voják v Uhrách, a když se dostal (zřejmě) do velkvaradínské pevnosti („Varrara“) v Transylvánii, nechal se najmout proti Turkům. Po nějaké době dostal příležitost vydat se s císařským vyslancem Hansem von Molart do Konstantinopole, odkud jej další vyslanec, Bartoloměj Pezzen, poslal ke dvoru Rudolfa II. do Prahy. Díky tomu mohl Mikuláš strávit čtrnáct dní v Čechách a navštívit svého otce, po návratu jej však v Konstantinopoli namísto zmíněné zamýšlené poutnické cesty čekala smrt „z morní bolesti“. „Usnul velmi lehce a pochován tu v Konstantynopoli, na místě k tomu od pohanův křesťanským lidem, kteří s Panem Oratorem tam bývali, propůjčeném, a zdí na půl druhého lokte vysokou otočeném, s poručením Pana Orátora.“¹¹ Jen o dva dny dříve potkala smrt i jeho bratra Volfa, který byl nejprve ve službách hraběte Volfa z Thurnu a poté sloužil pod plukovníkem Auersbachem (?) v karlovecké pevnosti na chorvatských hranicích, „proti ouhlavnímu nepříteli Turku bojujíc chvalitebně“. Oba velitelé ve svých dopisech Volfovu otci, psaných ještě před smrtí, zdůrazňovali jeho ctnostné chování, zvláště Thurn psal, že „nad ním ruku držeti chce, tak jako by jeho vlastní syn byl, zvláště poněvadž uznává z jeho ctných skutkův, a z předsevzetí chvalitebného, že někdy všem přátelům svým bude k slávě a ku potěšení“. „Ale neminul dlouhý čas a on umřel, jakž oznámeno, a naději té znamenité, kterouž o něm všickni měli, tím prostředkem konec učiněn. Pochován způsobem rytířským v kostelíčku jednom nedaleko od Dobnáce,¹² poněvadž na ten čas v Karlstadu¹³ kostela vystaveného nebylo, kdež i mnohých pánův a rytířův těla pochovaná jsou.“¹⁴

Zatímco do Karlovice zřejmě nebylo možné se snadno dostat, nebo tato cesta Jana Rejcharta příliš nelákala, do Konstantinopole se mohl vydat se zmíněným poselstvem. V Cařihradu pak skutečně nechal svému bratrovi zřídit náhrobek, slovy Paprockého: „Jsouc ještě v Konstantynopoli, hrob bratra svého Mikuláše Štampacha, jenž byl tam umřel [...] při hlavě kamenem alabastrovým přikrytí dal, a na něm kameníkovi tureckému erb jeho vytesati poručil, s textem takovým: Léta Páně 1590 sedmého dne měsíce srpna umřel urozený vládyka Mikuláš z Štampachu v Konstantynopoli, a tu

9 L. SRŠEŇ, *Jan Rejchart Štampach ze Štampachu*, s. 94.

10 ANM, sbírka H 57 (viz pozn. 5).

11 B. PAPROCKÝ Z GLOGOL, *Diadochos*, s. 164–165.

12 Mínen zřejmě hrad Dubovac, dnes součást Karlovice.

13 Mínen Karlovac (dnes Chorvatsko).

14 *Tamtéž*, s. 165.

pochován jest, nad jehožto duší Pán Bůh rač se smilovati.“¹⁵ Poté, co Jan Rejchart splnil svoji povinnost, vydal se zřejmě na konci ledna nebo v únoru 1592 znovu zpět do Prahy, tentokrát s družinou vyslance Pezzena — a osudu svých předchozích spolucestujících tak unikl. Předtím se mu dokonce ještě dostalo velkých poct: „A když odjeti měl Petcz, sultán podlé obyčeje šest oděvův zlatohlavových vydati poručil, v nichž by jemu valedykovali: panu Petcovi první oděv dán, druhý Achacyusovi z Šonperku, třetí Klausovi, čtvrtý Kryštofovi z Gich, pátý Janovi Ludvíkovi z Giten a šestý dotčenému Štampachovi Janovi Rejchartovi, a ti všickni ještě s jinými desíti, na žádost pánův orátorův, do pokoje sultánového vpuštění, a jeden každý z nich po jednom od dvou čaušův za ruce veden až k sultánovi, a když padl před ním na kolena, oděv jeho políbil, a pravý rukáv k zubům přičinil, a tu hned zase naspět, jdouc s ním naspátek, jeden každý vyveden.“¹⁶ Toto líčení zřejmě pochází od samotného Jana Rejcharta, který se s Paprockým prokazatelně znal (jeho zápis z roku 1602 má i ve svém památníku¹⁷).

Po návratu pobyl Jan Rejchart nějakou dobu v Rakousích, načež se vrátil k otci. Již brzy poté se ale vydal na novou dalekou cestu. Tentokrát se přidal k poselstvu jiného Slezana, Mikuláše Varkoče z Dobšic, který již v roce 1589 absolvoval úspěšnou misi do Moskvy a v roce 1594 byl vyslán jako císařský posel k ruskému carovi znovu. Cílem přitom bylo opět posílení spojenectví „proti nepříteli ouhlavnímu“, jaké pro křesťanstvo představovali Turci.¹⁸ Jak napsal Paprocký, „byl dotčený Jan Rejchart Štampach mládenec velmi vtipný, a ke všem správám heroytským způsobný, na ten čas ještě manželky neměl“.¹⁹

Kromě uvedených zpráv a portrétu uloženého v Oddělení starších českých dějin Národního muzea²⁰ zůstává jedinou známou připomínkou na Jana Rejcharta ze Štampachu již zmíněný památník, který se nachází v někdejší vévodské, dnešní Badatelské knihovně v Gothě.²¹ Jedná se o poměrně rozsáhlý rukopis sign. Chart. B 1039, obsahující 420 folií, s ozdobnou, bohatě zlacenou vazbou, která sice dnes již vykazuje velké opotřebení, ale přesto (podobně jako zlatá puncovaná ořízka s ornamenty) prozrazuje, že majitel věnoval svému rukopisu nemalou pozornost. Bohužel v rukopise

15 *Tamtéž*, s. 166.

16 *Tamtéž*.

17 Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039, fol. 321r: „nemo est dignus no[m]i[n]e hominis, / qui vnum diem totu[m] velit esse in / voluptate / erb / Bartholomeus Paproc-zhi / de Glogoli et paprocchawola / Pragae scribebat an[n]o 1602“.

18 J. MATOUŠEK, *Turecká válka*, s. 221–224, dále i s. 157–159, 224–231, 258; dále i E. PETRŮ (ed.), *Bartoloměj Paprocký z Hlohol*, s. 217–218; Friedrich von ADELUNG, *Des Römischen Kaisers gesandten Niklas von Warkotsch Reisen nach Moskwa, in den Jahren 1589, 1593 und 1594*, St. Petersburg 1840; TÝŽ, *Kritisch-literarische Übersicht der Reisenden in Russland bis 1700, deren Berichte bekannt sind*, St. Petersburg 1846, s. 414–422. Detailněji přímo k Rejchartově pobytu B. PAPROCKÝ Z GLOGOL, *Diadochos*, s. 166–167; dále L. SRŠEŇ, *Jan Rejchart Štampach ze Štampachu*, s. 95; F. von ADELUNG, *Kritisch-literarische Übersicht*; na základě památníku M. RYANTOVÁ, *Z Čech až do Konstantinopole a Moskvy*.

19 B. PAPROCKÝ Z GLOGOL, *Diadochos*, s. 166.

20 Národní muzeum v Praze, inv. č. H2-185 770 (olej na plátně 113,5 × 76 cm, v novém rámu 125,8 × 89,2 cm) — viz L. SRŠEŇ, *Jan Rejchart Štampach ze Štampachu*, reprodukce na s. 92.

21 Viz pozn. 2.

chybějí úvodní listy, a tak nelze zjistit, zda se mezi nimi nacházela nějaká ozdobná titulní strana, představující majitele, i když to vzhledem k obsahu a zejména formální podobě rukopisu lze předpokládat.²² Péči, jaká byla tomuto památníku věnována, totiž dokládá i další skutečnost: v podstatě žádný z listů, které jej tvoří, není „obyčejný“, ale jde o některý typ barevných, respektive pestrých orientálních papírů, označovaných případně také jako turecké — zastoupeny jsou nejen poměrně jednoduché papíry barevné, škrabové nebo takzvané kropenaté, ale především velmi ceněné papíry mramorované a siluetové, které představovaly samy o sobě jeden ze zajímavých artefaktů.²³ Mramorované papíry se do Evropy začaly dostávat z Osmanské říše od poloviny 16. století, a přestože jejich výroba byla strážena jako tajemství, budila zájem, a to i u učenců, kteří se je snažili odhalit (například Athanasius Kircher). Od začátku 17. století začala být výroba postupně známa v Německu, od čtyřicátých let i ve Francii, mramorované papíry však dlouho byly cenným suvenýrem z Orientu. Siluetování pak bylo zvláštní technikou výroby vícebarevného papíru, pocházející údajně již z Persie, která se v Turecku vyvinula v jedno z odvětví uměleckých řemesel, v němž vynikli někteří umělci, spjatí většinou se sultánovým palácem. Vzhledem k tomu, že z náboženských důvodů byla zakázána obrazová znázornění, nemohl být siluetový papír používán pro Korán a jiné náboženské knihy, ale ani pro další účely nedošel takového rozšíření jako jiné druhy pestrých papírů — pro Evropany však byl velice efektní, a proto se jej snažili získat. Štampachův štambuch je toho vynikajícím dokladem. Zatímco však někteří získávali tyto papíry v Evropě, aniž by do Orientu zavítali, u Jana Rejcharta se lze domnívat, že všechny tyto papíry získal sám a přivezl si je přímo z Konstantinopole.²⁴ Bohužel neznáme cenu, za kterou bylo možné je pořídit, i když lze předpokládat, že byla nižší než cena papírů, které byly získávány dodatečně jako sběratelský artefakt až ve střední Evropě — a i díky tomu si je mohl mladý Štampach obstarat v tak hojné míře (jestliže víme, že na cestu potřeboval finanční příspěvek od Davida Ungnada). Je ale zřejmé, že papíry byly získávány jednotlivě a teprve dodatečně svázány, přičemž na ně ale už předtím byly pořizovány záznamy. Prozrazuje to i několik stran, na nichž jsou tyto záznamy orížnuty.

Památník si Jan Rejchart zřejmě začal vést jen krátce před svou cestou — nejstarší datovaný záznam v něm totiž pochází z roku 1589,²⁵ jeden zápis je z roku 1590,²⁶ další již ilustrují absolvovanou cestu, která začala 1. října 1591 ve Vídni: záznamy ve

22 Srov. M. RYANTOVÁ, *Památníky, aneb štambuchy*, s. 188–191, 194–199.

23 TÁŽ, *Turecký papír v památnících*, in: Jan HRDINA — Eva DOLEŽALOVÁ — Jan KAHUDA (edd.), *Pater familias. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Prof. Dr. Ivana Hlaváčka*, Praha 2002, s. 21–38, tam i další literatura.

24 Detailněji o barevných papírech ve Štampachově štambuchu M. RYANTOVÁ, *Z Čech až do Konstantinopole a Moskvy*.

25 Jedná se o záznam Jana Ostrovce (Vostrovce) z Kralovic na Vlašimí, uvedený bez přesnějšího data i bez místa záznamu — viz Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039, fol. 136r.

26 Záznam Sigmunda Ratticha von Alberndorff (rovněž bez bližšího uvedení místa a data záznamu) — Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039, fol. 212r (v následujících záznamech se omezím pouze na uvádění folia). Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přepis „+ / genad dir gott :/“.

Štampachově štambuchu pocházejí postupně z Komárna a Ostrihomi (obojí 7. října),²⁷ Budína (10. října),²⁸ řeckého, tj. srbského Bělehradu (22. října),²⁹ Jagodné (30. října) a Niše (Nissa, 1. listopadu) v Srbsku³⁰ a přes bulharské území (Sofia 6. listopadu)³¹ se pak výprava dostala zřejmě již na konci listopadu 1591 do cíle. Ještě cestou se Janu Rejchartovi zapsal 18. listopadu v Drinopolu Václav Vratislav z Mitrovic.³² V Konstantinopoli se pak podařilo získat celkem třicet sedm různých záznamů, jejichž přehled je uveden v příloze. Záznamy přitom odpovídají obvyklé formě těchto textů a obsahují většinou krátké věnování, podpis, dataci vyjádřenou různým způsobem a doplněnou zpravidla místem zápisu (někdy s detailnější charakteristikou) a citát, devízu či jinou sentenci, zapsanou různými jazyky, někdy jen v podobě takzvaného iniciálového záznamu, tj. začátečních písmen; ta však mohou doplňovat i slovně uvedenou sentenci.³³ Hned 1. ledna se Štampachovi zapsal orátor Bartoloměj Pezzen (č. 2),³⁴ 14. ledna následoval zápis Friedricha z Kreckwitz (č. 11),³⁵ další záznamy přibýly následující den a poté o tři dny později. Nejvíce příspěvků, hned od patnácti osob, získal Jan Rejchart 20. ledna (č. 14–28) — není bohužel jasné, při jaké příležitosti, snad při loučení, ale mezi zapsanými byli mimo jiné Kreckwitzův bratr Kašpar (č. 14), Bedřich Malovec z Malovic (č. 15), Smil Zahrádecký ze Zahrádek (č. 16)³⁶ a Jan Malovec z Chýnova (č. 28), dále Melichar Kreckwitz (č. 25), Hans Zikmund Funk (nebo Fink, č. 26), Hans Ludwig von Hutten (č. 19), Kašpar von Hohenfürst (č. 20), Hans Leonard von Oberhaimb (č. 21), Hans von Seltzer (č. 22), Leonard Lang von Dusach (č. 23) či Baltazar von Kopet (č. 27). V dalších dnech následovaly záznamy (č. 29–34) Heinricha von Schweinicz, Gabriela Hara, Hanse Webera, Johanna Marschalcka, Davida Reitgartlera a Hanse Bernharda von Berlichingen (Perlingera), z nichž někteří

27 Záznamy Johanna Freustlera (fol. 188v, rovněž k němu Jan Rejchart později doplnil slova „genad dir gott“, doplněná znamením křížku) a Georga Lessothy (Lašoty) ze Steblaru (fol. 240v).

28 Záznam Hannše Randbergera (fol. 185r) — později doplněný o připsis „+ / starb Zu Constantinopell / der gott genade :/“.

29 V Bělehradu se zapsal Jobst Wolff Beckhelpepper (fol. 237r).

30 Jagodna, dříve Svetozarevo, dnes Jagodina (Srbsko) — jednalo se o záznam Hanse Berg-haußena von Kappel (fol. 218r), kterého zmiňuje i Václav Vratislav z Mitrovic — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Přihody*, s. 44–45. V Nisse (dnes Niš, Srbsko) se zapsal jakýsi Hanns Werchdolt (fol. 195r).

31 „Inn Bulgaria Zu Saden“, tj. v Sofii, se zapsal 6. listopadu 1591 Mareues Bruidler či Brindler (fol. 319r). Dalším místem záznamu byl Stauros, malé město zřejmě na pobřeží Egejského moře nedaleko Soluně, kde se 14. listopadu zapsal (mylně s letopočtem 1592) Mathias Gartner (fol. 150v).

32 „Waczlaw Wratislaw“ se Janu Rejchartovi zapsal „na přátelskou a věčnou paměť“ („Diß schreib Zu freindtlicher vnnd ewiger gedechtnus“) „Zu Adrianopl in Tracia“ (Drinopol, dnes Edirne v Turecku) „den 18 Nouembris“ rovněž s mylným letopočtem 1592 a sentencí „Fiat uoluntas Domini“ (fol. 309v).

33 Více viz M. RYANTOVÁ, *Památníky, aneb štambuchy*, zejm. s. 248–299.

34 Se sentencí „Quo me fatalis agit tra[n]sit[ur] necessitas“ (fol. 20r).

35 Se sentencí „DEO DUCE / Comite Fortuna“ (fol. 25r).

36 Se sentencí „Nach Gott vnnd Ehr / stehet mein begehrt“ (fol. 107r).

jsou opět přímo zmiňováni u Václava Vratislava z Mitrovic. Z dalších členů poselstva se Janu Rejchartovi zapsali, ovšem bez data, kromě již zmíněného Georga Lašoty ze Steblaru také Gebhard Wilhelm Weltzer (č. 36) či velmi známá postava Kreckwitzova poselstva, Ladislav Mörthen (č. 37). Právě k němu si později Jan Rejchart připsal poznámku: „Dieser Ladislaus ist [...] Nach Constantinopl, fur ainen Orator geraist, Vnser Hofmeister gewesen. Undt als dann Aldar, mutwillieger waiß ohne ainige pilliche Ursach, Zu ain Turken worden.“ — aneb, jak napsal Václav Vratislav z Mitrovic, „hofmistr, který se potom poturčil“. Poznámky si ale Jan Rejchart dopisoval (jak bylo obvyklé)³⁷ i k některým dalším záznamům — především u záznamu nešťastného vyslance Kreckwitze tak přibyla slova, doplněná křížkem: „Starb Zu grichischischen Weisenpurgck, dehm gott genade“ (č. 11), podobně u některých dalších zápisů (Jana Malovce z Chýnova a Bedřicha Malovce z Malovic — č. 28 a 15, ale i Hanse Randbergera), „Starb Zu Constantinopli, dehm gott genade“. U Jiřího Lašoty nebo Hanse Zikmunda Funka (č. 26) měl přepis ještě mírně odlišnou podobu: „Starb Ihnn Constantinopl A[nno] [15]92 :/: diesen, Vndt Vns allen gott der allmechtig den Jungsten tag genedig Sein wolle Amen“³⁸ (případně „Starb in Constantinopl A[nn] o 1592 diesem Vndt Vns allen, gott genedig sein wölle Amen“).³⁹

Kromě tureckých papírů a záznamů získaných v Konstantinopoli měla Janu Rejchartovi Štampachovi ze Štampachu připomínat jeho cestu ještě další velmi zajímavá součást jeho štambuchu: velmi četné a kvalitní ilustrace, které byly umístěny na siluetové papíry, případně na rubu mramorového nebo kroupnatého papíru. Pokud předpokládáme, že tyto papíry získal Štampach v Konstantinopoli, musely miniatury vzniknout nejspíše během pobytu, případně až po návratu či na zpáteční cestě. Nejsou však datovány ani nenesou záznamy, které by umožnily alespoň bližší časové zařazení — i když mezi vznikem ilustrace a případným doplněním záznamu mohla uplynout určitá doba. Štampachův památník je na tuto výzdobu velice bohatý: kromě dvaceti vymalovaných erbů obsahuje celkem šedesát tři figurálních miniatur, z nichž většina je evidentně dílem jednoho — a zkušeného — malíře. Drobné, ale detailní miniatury mají na obvodu slabou černou linku, vyznačují se propracovanými detaily, mají správné proporce a jsou slabě stínovány. Část motivů znázorňuje motivy evropské, respektive střeoevropské — ať již žánrové výjevy (lovec kachen, sokolník, dáma s vějířem, šlechtic na koni loučící se s dámou, jezdec na koni v brnění, halapartník, sedlák s cepem, selka s drůbeží a vejci, otrhaný voják nesoucí dva kohouty) nebo motivy mytologické či alegorické (Orpheus, Fortuna), přičemž tyto ilustrace patřily k více či méně rozšířeným motivům, používaným v památnících, mohly však sloužit i jako určitá vzpomínka na domov.⁴⁰ Stejný malíř ovšem vytvořil i další dosti významnou část ilustrací, které naopak odrážejí navštívený a dosud málo známý svět. Tyto záznamy tak musely vzniknout rozhodně při pobytu v Konstantinopoli nebo na zpáteční cestě a zachycují různé muže v turbanu, strážce či vojáky, stejně jako muže níže postavené, řemeslníky či pouliční

37 Více viz *tamtéž*, s. 235–243.

38 Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039, fol. 240v (viz pozn. 27).

39 *Tamtéž*, fol. 310v (viz č. 26).

40 Detailní přehled ilustrací v památníku viz M. RYANTOVÁ, *Z Čech až do Konstantinopole a Moskvy*.

kejklíře, případně trestání zločinců či přijetí u sultána, ale i ženy různého postavení a v zajímavém oděvu. Zaujmu zvláště vyobrazení mužů, kteří mají v prořiznuté kůži na těle umístěné různé kovové předměty — jednalo se o zvláštní skupinu lidí, fanatiky, takzvané delikanlis, kteří se takto zraňovali pod vlivem hašiše nebo v boji, aby ukázali svou statečnost, pohrdající bolesti; přichozí ze Západu je většinou označovali jako „pojídače železa“.⁴¹ K těmto ilustracím již záznamy připojeny byly, i když ojedinelé a zpravidla během cesty a pobytu v Turecku. Právě množství a kvalita, ale i charakter těchto ilustrací dovolují domnívat se, že jejich autorem mohl být malíř doprovázející výpravu vyslance Kreckwitze Michael Fischer, který podle Václava Vratislava z Mitrovic „vše pozoruhodné vymaloval“.⁴² Účast malířů v poselstvu nebyla ničím výjimečným, malíř byl i v poselstvu Bartoloměje Pezzena. Vzhledem k tomu, že se Jan Rejchart ze Štampachu vracel z Konstantinopole právě s tímto vyslancem, připadá v úvahu i možnost, že autorem ilustrací v jeho štambuchu byl právě malíř této mise — a to tím spíše, že z jeho činnosti vznikl mezi lety 1588–1592 rozsáhlý soubor sto padesáti devíti žánrových obrázků ze života osmanského lidu a sultánova dvora, nacházející se dnes v Rakouské národní knihovně, přičemž ilustrace ze Štampachova štambuchu jsou těmto miniaturám velmi podobné.⁴³ Stejně tak se ovšem mohl inspirovat těmito nebo i jinými ilustracemi malíř Fischer. Kromě uvedených „delikanlis“⁴⁴ se mezi ilustracemi v Štampachově štambuchu nacházejí různá vyobrazení mužů v turbanu,⁴⁵ žen sedících v „tureckém sedu“ na koberci,⁴⁶ zřejmě audience u sultána,⁴⁷

41 Karl TEPLY (ed.), *Kaiserliche Gesandtschaften ans Goldene Horn*, Stuttgart 1968, s. 225: „Narrenblutige, die sich durch Haschisch in Kampfraserei versetzen oder sich auch selbst verwunden, um ihre schmerzverachtende Tapferkeit zu zeigen. Von den Abendländern meist als ‚Eisenbeißer‘ bezeichnet. Häufig in das Gefolge eines hohen Würdenträgers gezogen“; *tamtéž*, s. 469: „[Zerfleischen sich] ihrem Kaiser zu Ehren, alsdann wird ihnen ihre Besoldung gebessert“.

42 A. BEJBLÍK (ed.), *Přihody*, s. 44–45; L. SRŠEŇ, *Jan Rejchart Štampach ze Štampachu*, s. 94. Srov. Gottfried Johann DLABACŽ, *Allgemeines historisches Künstlerlexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien*, Prag 1815, sl. 405, též <http://www.musicologica.cz/dlabac/hesla.php?op=heslo&hid=883> [náhled 24. 9. 2014]: „Fischer, Michael, ein böhmischer Maler, der mit dem k. k. Gesandten Herrn Friedrich Kreckwitz in Konstantinopel 1599 lebte, und für seinen Herrn alle Merkwürdigkeiten, die er sowohl in der Türkei, als auch auf der Durchreise der andern Provinzen fand, abmalen mußte.“

43 Österreichische Nationalbibliothek (dále ÖNB), Codex Vindobonensis Nr. 8626 (<http://data.onb.ac.at/rec/AL00147694> [náhled 24. 9. 2014]) — reprodukce některých miniatur viz K. TEPLY (ed.), *Kaiserliche Gesandtschaften*; podle něho (*tamtéž*, s. 468) měl být jejich autorem polský či český malíř Heinrich Hendrofski (Gendrofsky, Hiendrofski) von Boutschin (Bautzen?, Bousin?, Boučín?), databáze ÖNB jej uvádí pouze pod jménem Heinrich Hendrowski jakožto malíře Pezzenova poselstva. Viz též Antonín KOSTLÁN, *Památník Georga Paula Schreiberera jako pramen k českým politickým a kulturním dějinám*, Studia Rudolphina 2, 2002, s. 44–49 (zde s. 47–48).

44 Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039, fol. 163v, 172r, 182r.

45 *Tamtéž*, fol. 16v, 21r, 35r, 36r, 85v, 108v, 116v, 219r, 377r.

46 *Tamtéž*, fol. 38r.

47 *Tamtéž*, fol. 119v.

žen jdoucích do lázně,⁴⁸ hráčů na ukulele⁴⁹ nebo trestání šidících pekařů⁵⁰ či jiných provinilců.⁵¹ Památníkové ilustrace tak představují zajímavé svědectví o každodenním životě tureckého hlavního města. Některé z motivů použitých ve Štampachově štambuchu se nacházejí také ve známém cestopise Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic⁵² a svědčí o tom, že se jednalo o dosti oblíbené motivy. Mezi časté patřilo například i vyobrazení ženy v dlouhém červeném plášti a s černou škraboškou přes oči, doplněné kulatou miniaturou se ztvárněním mořské krajiny a znázorněním vysokého členěného sloupu.⁵³ V tomto případě je však ilustrace doprovázena záznamem již z roku 1589 a provedena na obyčejném papíru, který má navíc odlišný formát. Jedná se přitom o ztvárnění takzvaného Konstantinova sloupu, členěného několika prstencovými římsami a završeného masivní hlavicí, který stál v centru města poblíž budovy, v níž v Konstantinopoli sídlili císařští vyslanci (takzvaného Německého domu⁵⁴) a který byl velmi často zobrazován v různých publikacích věnovaných Turecku a jeho hlavnímu městu.⁵⁵ Lze předpokládat, že podobná vyobrazení fungovala jako předlohy a byla předávána na různých místech. Otázka autorství ilustrací ve Štampachově štambuchu však ještě není definitivně vyřešena, jako pravděpodobnější se ale jeví autorství malíře H. Hendrofského z Pezzenova poselstva. (Za konzultaci děkuji dr. Sršňovi.)

Kromě štambuchu se jiný dokument ze Štampachovy cesty bohužel nedochoval — ani cestopis, jaký zanechal jeho spolucestující Václav Vratislav z Mitrovic, ani cestovní zpráva či jiná reflexe. Jak cesta na Jana Rejcharta ze Štampachu působila, se tedy lze jen domýšlet. Jeho památník i zážitky, zachycené později Paprockým (a obsažené v rukopise, který má charakter rodové kroniky), však naznačují, že navzdory smutné povinnosti, která mladého šlechtice do Konstantinopole přivedla, jej vzdálená a de facto nepřátelská země zaujala a určitým způsobem i fascinovala. Zkušenosti z daleké cesty, ale i pocty, kterých se mu na ní dostalo, pro něj navíc znamenaly významnou zkušenost, která ho zanedlouho přivedla k účasti v dalším poselstvu.

48 *Tamtéž*, fol. 205v.

49 *Tamtéž*, fol. 231r.

50 *Tamtéž*, fol. 289r.

51 *Tamtéž*, fol. 353r.

52 Kryštof HARANT z Polžic a Bezdruzic, *Putování aneb cesta z království Českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta a potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny v pusté Arábii*, Praha 1608 (*Knihopis*, č. 2903) — např. vyobrazení žen jdoucích do lázně (pozn. 48 — viz též Tomáš RATAJ, *České země ve stínu pŕlmesíce. Obraz Turka v rané novověké literatuře z českých zemí*, Praha 2002, s. 257) nebo trestání šidících pekařů (pozn. 50 — viz *tamtéž*, s. 253).

53 Forschungsbibliothek Gotha, sign. Chart. B 1039, fol. 136r.

54 O německém domu viz K. TEPLY (ed.), *Kaiserliche Gesandtschaften*, s. 211–217, další informace viz T. RATAJ, *Císařská poselstva*, s. 12 a 9.

55 Michal ŠRONĚK, „*Telonij, oder Türkyschen Baltasar genant*“, *Studia Rudolphina* 2, 2002, s. 50–54 (zde s. 51 — i s reprodukcí Teloniho miniatury zachycující tureckého sultána Osmana II., za nímž stojí věž, a rytiny z cestopisu Salomona SCHWEIGGERA, *Eine neue Reyßbeschreibung auß Teutschland nach Constantinopel und Jerusalem*, Nürnberg 1608; viz též T. RATAJ, *České země ve stínu pŕlmesíce*, s. 114); dále i A. BEJBLÍK (ed.), *Přihody*, s. 49.

TABULKA: Přehled záznamů v památníku Jana Rejcharta ze Štampachu z Konstantinopole⁵⁶

Číslo	Rok	Datum	Místo	Záznam	Jazyk	Folio
1.	1591 [mylně 1595?]	3. 12.	Zu Scuteri in Asia ⁵⁷	B. Wegetancz [?] ⁵⁸	N, in	147r
2.	1592	1. 1.	Constantinopoli ⁵⁹	Bartholomeus Pezzen, D. C. I. A. A. orator Caesareus ⁶⁰	L, in	20r
3.	1592	3. 1.	Colu[m]na Pompei	Andreas Hoffman [?]	N	65r
4.	1592	3. 1.	Columna Pompei in Schwarzen Mehr	Elas [sic] Christoff von Gier... [?]	N, I	77v
5.	1592	3. 1.	Fanal bey Columna Pompei ⁶¹	Hans Heinrich Vo[n] Krostwitz	N, in	79v
6.	1592	3. 1.	Columna Pompei	Hans Albrecht von Thurn [?] ⁶²	N, in	108v
7.	1592	3. 1.	Columna Pompei ⁶³	Johan Osscio [?]	L	186r
8.	1592	5. 1.	Galota ⁶⁴	Ander Riegßmaul [?]	N	117r
9.	1592	13. [?] 1.	Columna Pompei Inhn Schwartzten Möhr	Görg Caspar von Gasznitz [?]	N, in	79r
10.	1592	13. 1.	Scuteri	Bart[olomaeus] Enting [?] ⁶⁵	N	157r

⁵⁶ Vysvětlivky k tabulce: **Číslo** — pořadové číslo záznamu v chronologickém pořadí. **Rok** — rok vzniku zápisu; pokud jej bylo možno doplnit podle kontextu, případně korigovat, je uveden v hranaté závorce. **Datum** — datum vzniku zápisu; všechna data byla převedena na současný způsob, ať už byla v originále uvedena jakkoli. **Místo** — místo vzniku záznamu, a to v podobě, v jaké se nachází v památníku (transliterace), včetně případného upřesnění; současný název je uveden v poznámce. **Záznam** — informace o inskribentovi; je uvedeno křestní jméno a příjmení, a to v podobě, v jaké se nachází v památníku (transliterace). **Jazyk** — jazyk, jímž je záznam psán — tj. věnování a případné sentence: Č — čeština, N — němčina, L — latina, I — italština, in — iniciálový záznam. **Folio** — odkaz na folio rukopisu.

⁵⁷ Správně Scutari, dnes Üsküdar, čtvrt v asijské části Cařihradu.

⁵⁸ Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přípis „+ / genad dir gott“.

⁵⁹ Konstantinopol (Cařihrad), dnes Istanbul (Turecko).

⁶⁰ Bartholomäus Pezzen (Petz, Betz nebo Becz, příp. Petsch nebo Petzen) von Ulrichskirchen († 1605, Praha), JUDr., císařský říšský dvorní rada (viz i Jaroslava HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, Praha 2002, s. 211 — 7/42, 215 — pozn. 41), dvorský válečný rada a ředitel dvorské expedice za Rudolfa II., v letech 1578–1581 sekretář poselstva Joachima von Sinzendorff do Konstantinopole, v letech 1587 až 1592 císařský vyslanec (orátor) v Osmanské říši. Viz *Allgemeine Deutsche Biographie* (1907), s. 41–47 (<http://www.deutsche-biographie.de/pnd13916779X.html?anchor=adb> [náhled 24. 9. 2014]); <http://www.deutsche-biographie.de/sfz95137.html> [náhled 24. 9. 2014].

⁶¹ Čtvrt v Cařihradu.

⁶² Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Příhody*, s. 44–45.

⁶³ U datace je uvedeno: „exiens Columnam Pompei et Laternam in Ponto cuxino positas“.

⁶⁴ Správně Galata, čtvrt v Cařihradu.

⁶⁵ Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přípis „+ / genad dir gott :/“.

11.	1592	14. 1.	Bizantii ⁶⁶	Frid[rich] a Kreckwitz ⁶⁷	L	25r
12.	1592	15. 1.	Gallata	Wolff Prüggl	N, in	239r
13.	1592	17. 1.	Constantinopl	Wolff Adam Prügel [?]	N, in	217r
14.	1592	20. 1.	Constantinobel	Caspar Von Kreckwitz ⁶⁸	I, N, in	77r
15.	1592	20. 1.	Constantinopoli	Fridrich Malowetz von Malowitz ⁶⁹	N, in	106r
16.	1592	20. 1.	Constantinopoll	Smil Sarradetzky [sic] Von Sarradek ⁷⁰	N	107r
17.	[1592]	20. 1.	Constantinopel	Georg Leopoldt Von Lamdar [?]	N	75r
18.	1592	20. 1.	Constantinopl	Achatz Georg Wolfg[ang] Von Schaumberg [?]	N, in	78r
19.	1592	20. 1.	Constantinopel	Hans Ludwig Von Hutten	N, in	78v
20.	1592	20. 1.	Constantinopell	Caspar Von Hohenfürst ⁷¹	N, L, in	95r
21.	1592	20. 1.	Constantinopel	Hanß Leonhardt von Oberhaimb ⁷²	N, in	99r
22.	1592	20. 1.	Constantinopl	Hannß V[on] Seltzer ⁷³	N	155r
23.	1592	20. 1.	Constantinopolis	Leonhart Lanng Von Dusach [?] ⁷⁴	N	166r
24.	1592	20. 1.	Constantinopl	[ořízlé]	N	169v

⁶⁶ Bysantion byla starověká řecká osada na místě pozdějšího Cařihradu (dnes Istanbulu).

⁶⁷ Friedrich von Kreckwitz († 1594), příslušník lužicko-slezského šlechtického rodu, který v průběhu doby zdomácněl i v Čechách, Rakousích a Uhrách. Byl synem Hannse († 1588), hejtmána v Guhrau, byl říšským dvorním radou (viz J. HAUSENBLASOVÁ, *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, s. 211 — 7/32, 215 — pozn. 31) a vyslancem u Vysoké Porty. Viz *Allgemeine Deutsche Biographie* (1883), s. 100 (<http://www.deutsche-biographie.de/pnd136448011.html?anchor=adb> [náhled 24. 9. 2014]); <http://www.deutsche-biographie.de/sfz45064.html> [náhled 24. 9. 2014]). Zmiňován pochopitelně mezi členy poselstva u Václava Vratislava z Mitrovic — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Příhody*, s. 44–45, a passim. Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přípis „+ / starb Zu grichischischen / weispurgck / dehm gott genade :/“.

⁶⁸ Kaspar von Kreckwitz, bratr Friedricha von Kreckwitz (viz pozn. 67). Zmiňován *tamtěž*.

⁶⁹ Bedřich Malovec z Malovic († 1595). Viz heslo *Malovec*, OSN, sv. 16, Praha 1900, s. 727. Zmiňován *tamtěž*, patřil mezi skupinu šlechticů, kteří měli reprezentační funkci (viz T. RATAJ, *Císařská poselstva*, s. 10). Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přípis „+ / genad dir gott :/“.

⁷⁰ Smil Zahrádecký ze Zahrádek, příslušník starého moravského rytířského rodu, jehož někteří příslušníci byli v roce 1615 povýšeni do panského stavu. Viz heslo *Zahrádecký ze Zahrádek*, OSN, sv. 27, Praha 1908, s. 373; Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti II*, Praha 2010, s. 482. Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Příhody*, s. 44–45, podobně jako Bedřich Malovec patřil mezi skupinu šlechticů, kteří měli reprezentační funkci (viz T. RATAJ, *Císařská poselstva*, s. 10).

⁷¹ Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Příhody*, s. 44–45.

⁷² Zmiňován *tamtěž*.

⁷³ Zmiňován *tamtěž*.

⁷⁴ Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přípis „+ / genad dir gott :/“.

25.	1592	20. 1.	Constanttynopel	Melcher von Kreckwýttcz ⁷⁵	N, in	310r
26.	1592	20. 1.	Constantinopel	Hannß Sigmundt Funk ⁷⁶	N, in	310v
27.	1592	20. 1.	Constantinoppel	Baltaser von Koppet	N	318r
28.	1592 [mylně 1593]	20. 1.	w Konstantynopoly	Jan Malowecz z chegnowa ⁷⁷	Č, in	219r
29.	1592	21. 1.	Galatas	Heinrich von Schweinicz ⁷⁸	N	100r
30.	1592	21. 1.	Bysanti Thraciae ⁷⁹	Gabriel Har J.V.D.	L	165r
31.	1592	22. 1.	Constantinopl	Hanns Weber [?] Sonigkaimer [Steigkaimer?] Zue Thurnthening [Thurntheinig?]	N, L	95v
32.	1592	22. 1.	Constantinopel	Johan Marschalck	N, in	108r
33.	1592	22. 1.	Constantinopoli	Dauid Reitgartler, segnien Croata	L	215r
34.	1592	22. 1.	Constantinoppoli	Hanns Bernhardt Von Berliching [Berlinhing?] ⁸⁰	N, in	309r
35.	1592	28. 1.	Constantinopell	Johan Lucanus [?] Rauchenberger	N	147v
36.	1592	-	Constantinopl	Gebhardt Wilhelm Weltzer ⁸¹	in	96r
37.	1592	-	[Konstantinopol]	Ladislaus Mertht Zu Altnpurg ⁸²	L	160r

75 Melchior von Kreckwitz, příbuzný Friedricha von Kreckwitz (viz pozn. 67). Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic jako jeden z „kamendírů“ — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Přihody*.

76 Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic (jako Zikmund Fink, jeden z „dvořanů panských“) — viz *tamtéž*. Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přepis „+ / Starb in Constantinopl A[nn]o [15]92./ / diesem Vndt Vns allen, gott / genedig sein wölle Amen./.“

77 Jan Malovec z Chýnova (1549–1598), příslušník jedné z větví staročeského původně rytířského rodu Malovců, pocházejícího z tvrze Malovice u Netolic. Byl synem Zdeňka Malovce z Chýnova († okolo 1574) a Magdaleny z Leskovce, po otci držel Chýnov a po matce Kamenici. Viz heslo *Malovec*, OSN, sv. 16, Praha 1900, s. 724. Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic jako jeden z „dvořanů panských“ — viz A. BEJBLÍK (ed.), *Přihody*, s. 44–45. Jan Rejchart doplnil později k jeho záznamu přepis „+ / Starb Zu Constan-/tinopli dehm [? — Ihm?] gott / genade :/.“

78 Zmiňován *tamtéž*.

79 K dataci připsal „relinquebat Bysanti Thraciae“.

80 Zmiňován u Václava Vratislava z Mitrovic (jako Hans Bernard Perlinger) — viz *tamtéž*.

81 Zmiňován *tamtéž*.

82 Ladislaus Mörth von Altenburg — srov. informaci u Václava Vratislava z Mitrovic (*tamtéž*, s. 44 — „Ladislaus Mörthen, hofmistr, který se potom poturčil“, a dále detailně *tamtéž*, s. 73) a jeho dopis Adamovi z Hradce (*tamtéž*, s. 139–140). Viz Tobias P. GRAF, *Ladislaus Mörth: Ein ungewöhnlicher Renegat im Osmanischen Reich des späten 16. Jahrhunderts?*, in: Andreas Helmedach — Markus Koller — Konrad Petrowszky — Stefan Rohdewald (edd.), *Das osmanische Europa: Methoden und Perspektiven der Frühneuzeitforschung zu Südosteuropa*, Leipzig 2014, s. 309–340.

RÉSUMÉ:

This study aims to present the little known knight Jan Rejchart of Štampach. This nobleman was one of the members of a delegation led by Friedrich Kreckwitz, whose unfortunate fate is well-known from the later famous portrayal by Václav Vratislav of Mitrovice. However, Jan Rejchart set off for Constantinople for purely personal reasons, i.e. in order to make arrangements for a Christian tombstone for his elder brother Mikuláš, who fell victim to the plague in the Ottoman capital on 7th August 1590. Mikuláš had already been to Constantinople with the imperial envoys twice, but before that he had taken part in the wars against the Turks in Hungary. Another of Jan's brothers, Volf, served in the Karlovac fortress on the Croatian border and died at about the same time, 5th August 1590, probably as a direct result of the Turkish wars and he was to be buried in one of the local churches. Hence the fates of Jan Rejchart's two brothers are also a reminder of that aspect of relations between the Habsburg and the Ottoman Empires. Jan Rejchart soon completed his task in Constantinople and so was able to set out on his return journey after staying for two months, this time with the retinue of the previous envoy Bartoloměj Pezzen. As a result he escaped the hardships and tragic fate of the other members of Kreckwitz's entourage. An interesting testimony of Jan Rejchart of Štampach's journey to Constantinople (and other journeys and contacts) is his album amicorum, unknown until recently, which is made up almost exclusively of special marbled and silhouette paper, most probably acquired during his stay. Apart from his entries on the actual journey it also includes a total of 37 entries from Constantinople (a summary of which is given in the chart attached to the paper) and a number of very interesting and charming illustrations depicting everyday life in the Turkish capital. No other document, e.g. in the form of the travelogue left by his fellow traveller Václav Vratislav of Mitrovice or at least travel reports or other such reflections, has survived from Štampach's journey apart from this Stammbuch (album amicorum). Hence we can only imagine what effect the journey had on Jan Rejchart of Štampach. However, his Stammbuch and experiences, described subsequently by Paprocký (and included in a manuscript which has the character of a family chronicle) indicate that in spite of the sad duty that brought the young nobleman to Constantinople, this remote and de facto hostile country captivated and in some respects fascinated him.

Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc., ředitelka Ústavu archivnictví a pomocných věd historických Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zabývá se převážně kulturními a náboženskými dějinami raného novověku, dlouhodobě věnuje pozornost raně novověkým památkům (alba amicorum), které měla možnost studovat i během řady stipendijních pobytů v různých zahraničních institucích (ryantova@ff.jcu.cz).